

POLICY BRIEF 03/2023

Tämä policy brief antaa kuusi suositusta, miten nuorten yrittäjien kynnystä lähteä maatalousyrittäjäksi voitaisiin madaltaa. Alalle tuloa voidaan edistää esimerkiksi helpottamalla ja sujuvoittamalla omistajanvaihdoksia.

Nuoret ja tulevaisuuden maatalousyrittäjät tarvitsevat näkymän ja luottamusta siihen, että maatalous tarjoaa perustan taloudellisesti kannattavalle liiketoiminnalle kestäväällä tavalla.

Policy brief pohjautuu Kasvupolku-hankkeeseen, jossa kuunneltiin nuorten ajatuksia maatilayrittäjyydestä ja näkemyksiä alalle tulon haasteista ja ratkaisuisista.

Nuoria yrittäjiä maatalousalalle – imago paremmaksi ja omistajanvaihdokset sujuvammiksi

Maatalousala kohtaa yhä haastavamman tulevaisuuden, jos nuorten kiinnostus alan yrittäjyyteen heikkenee. Suomessa maatalousyrittäjien keski-ikä on 54 vuotta, ja nuoria, alle 40-vuotiaita maatalousyrittäjiä on vain 15 prosenttia. Samaan aikaan kun nuoria tulijoita alalle on vähän, kasvaa yli 55-vuotiaiden maatalousyrittäjien osuus. Kehitys on samansuuntaista Euroopassa laajemminkin.

Yksi EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) 2023–2027 rahoituskauden erityistavoitteista on houkutella uusia yrittäjiä maataloussektorille tukemalla heitä ja helpottamalla kestävä liiketoiminnan kehittämistä maaseutualueilla. CAP-suunnitelmassa nuorten viljelijöiden tarpeiksi on tunnistettu muun muassa riittävä pääoma, vertaistuki sekä kattava koulutus.

Sukupolvenvaihdosten määrä on merkittävästi vähentynyt Suomessa viime vuosina. Osaksi kehitys

on luontaista rakennemuutoksen tuomaa vähene-
mää. Tähän ovat lisäksi vaikuttaneet maatalouden heikko kannattavuuskehitys 2000-luvulla sekä viime vuosina erityisesti voimakas kustannus- ja kannattavuuskriisi. Rahoituksen saatavuuden haasteet ovat myös osaltaan hidastaneet maatalouden investointeja. Ruuantuotannon jatkuvuuden turvaaminen edellyttää, että maatalousalalle saadaan uusia yrittäjiä, joilla on menestymisen edellytykset. Tämä on keskeinen kysymys myös huoltovarmuuden näkökulmasta. Lisäksi maatalouden heikkeneminen uhkaa maaseudun elinvoimaa heikentäen maaseutualueiden taloutta.

Suomessa maatalousyrittäjistä alle 40-vuotiaita on vain

15 %

Nuorten ääni kuuluviin

Kun pohditaan nuorten yrittäjien alalle tulon mahdollisuuksia, on tärkeää antaa ääni nuorille itselleen. Poliittikkasuositusten taustalla olevassa tutkimushankkeessa kuultiin yli 100 maatalousa-

lan ammattikorkeakouluopiskelijan sekä alalla jo toimivien nuorten yrittäjien näkemyksiä toimialasta ja yrittäjyydestä sekä ajatuksia keinoista ja ratkaisuksista alalle tulon kynnyksen madaltamiseksi. Lisäksi tunnistettiin maatilayrittäjyyden osaamistarpeita koulutuksen näkökulmasta.

Nuoret korostivat alalle tulon edellytyksenä maatalousalan imagon parantamista, ja tarvetta nostaa maatalousyrittäjien ja alalla työskentelevien roolia ruuantuotannossa näkyvämmiin esiin. Nuorilla tulevaisuuden yrittäjillä tulisi olla ajantasaista tietoa selkeästi ja jäsennellymin saatavilla heille tärkeistä aiheista kuten sukupolvenvaihdoksista, maatilalan rahoituksesta sekä koulutusmahdollisuuksista.

Nuorten esiin nostamista teemoista ja tavoitetiloista edettiin kohti ratkaisuja seuraavan vaiheen työpajassa, johon osallistui hallinnon, koulutuksen, neuvonnan, tutkimuksen, edunvalvonnan, yrittäjien ja opiskelijoiden edustajia. Ratkaisut jaostuivat kuudeksi suositukseksi, jotka tunnistettiin tärkeiksi tekijöiksi nuorten maatalousalalle pääsyn lisäämiseksi. Samalla suositukset ovat myötävaikuttamassa alan taloudellisen kestävyyskehittämiseen ja arvostukseen. On kuitenkin huomioitava, että mahdollisesti toisella tutkimustavalla joidenkin muiden tekijöiden vaikutus maatalousalalle pääsyyn olisi voinut korostua.

Suositus 1. Ruuantuotannon merkitys näkyväksi yhteiskunnassa

Nuoret ja tulevaisuuden maatalousyrittäjät tarvitsevat näkymän ja luottamusta siihen, että maatalous tarjoaa perustan taloudellisesti kannattavalle liiketoiminnalle kestäväällä tavalla. Ruuantuotannon merkitys ja maataloudessa toimivien yrittäjien ja työntekijöiden merkitys ruuantuottajana on nostettava julkisessa keskustelussa näkyvämmiin esille. Maatalousala tarvitsee positiivista ja eteenpäin katsovaa tulevaisuudenkuvaa.

Kuluttajien ja kansalaisten mielikuva maaseudusta ja maataloudesta on kaventunut ja etäänntynyt.

Maatalous tuottaa ruokaa ja on samalla keskeisessä roolissa ympäristö- ja ilmastotoimien toteutuksessa sekä luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä pyrittäessä kohti kestäväää yhteiskuntaa.

Positiiviset esimerkit monimuotoisen ruuantuotannon merkityksestä tulisi tuoda esille näkyvästi eri viestintäkanavien kautta.

- » Nuorten näkökulma on otettava huomioon ja heitä tulee osallistaa hallitusohjelman mukaiseen kotimaisen ruuantuotannon pitkän aikavälin strategian laadintaan.
- » Maatilojen monipuolista arkea on esiteltävä

enemmän kuluttajille. Esimerkiksi somekanavat tarjoavat tähän matalan kynnyksen väylän.

- » Maatalouden ja ruuantuotannon merkitystä ja käytäntöjä on tuotava esille kaikilla kouluasteilla. Opetussuunnitelmiin tulee ikätasoisesti sisällyttää ajantasaista tietoa maataloudesta ja siihen liittyvistä kestävyys- ja vastuullisuuden kysymyksistä sekä ratkaisuista.

Suositus 2. Maatilayrityksen siirtoa seuraaville yrittäjille sujuvoitettava

Menestyvien ja kehityshaluisten maatilayritysten jatkamiselle tulee luoda edellytyksiä, ja maatilojen siirtoa jatkaville yrittäjille on sujuvoitettava. Maatilayrityksen omistajanvaihdoksen tulisi toteutua sekä luopujan että jatkajan kannalta optimaikana.

Omistajanvaihdos tilalla vaatii ennakkointia ja suunnittelua, ja jokaiselle tilalle olisikin hyvä muodostaa pitkän ajan tulevaisuuden visio. Maatilayrityksen taloudellisesta tuloksesta ja korvausinvestoinneista huolehtiminen luo perustan sujuvalle sukupolvenvaihdokselle tai maatilayrityksen myynnille uudelle yrittäjälle.

- » Jokaisessa maatilayrityksessä tehdään lyhyen ja pitkän aikavälin suunnitelmat. Suunnitelmissa tulee ottaa huomioon mahdollisen jatkajan olemassaolo ja toiveet sekä luoda yhteinen kehityspolku maatilayrityksen

jatkuvuudesta nykyisen yrittäjän ja tulevan jatkajan kanssa.

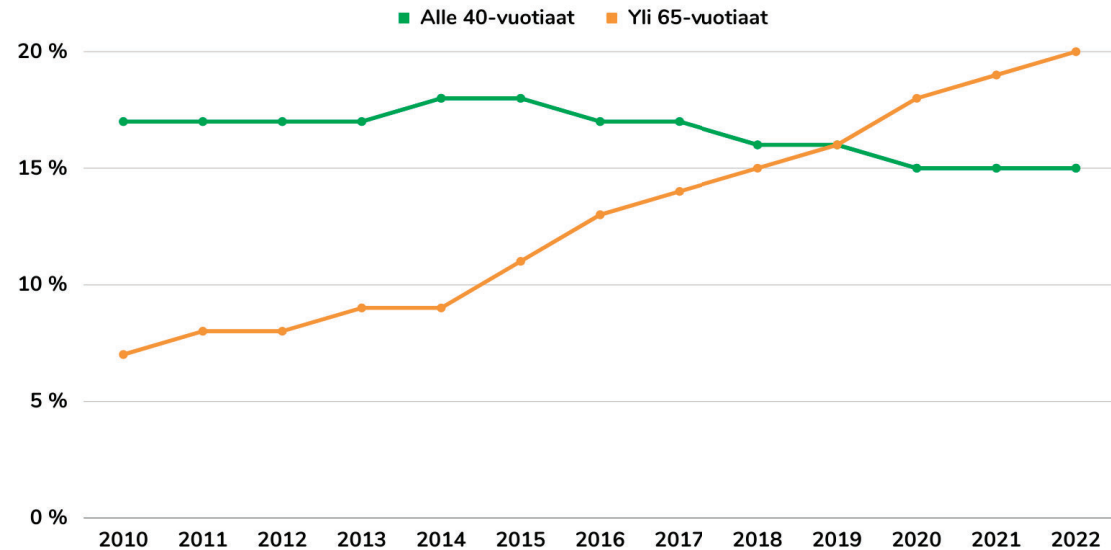
- » Maatilayritysten kanssa yhteistyötä tekevät asiantuntijat edistävät pitkän aikavälin suunnittelua lisäämällä keskustelua tulevaisuudesta. Tiedon tulee olla helposti saatavilla monikanavaisesti nuorille sanoitettuna.
- » Neuvontapalveluiden osaamista tulee vahvistaa maatalojen talousosaamisessa ja sukupolvenvaihdosasioissa.
- » Oikeutta tukiin tarkastellaan yli 65-vuotiailla viljelijöillä, vähintäänkin silloin, jos maatilayrityksen liikevaihto on hyvin vähäinen.

Suositus 3. Lisätään kannusteita yritystoiminnan aloittamiseen

Maatilayrityksen oston kannusteita parannetaan maatilayrityksen myyntiä koskevia säästöjä parantamalla, jotta ne lisäävät kannusteita myydä maatilayritys myös perheen ulkopuoliselle. Näitä ovat esimerkiksi kauppahinnan pohjaaminen maatalan tuottoarvoon, lahjaverokäytäntöjen sekä myyntivoittoverokäytäntöjen uudistaminen. Tällä hetkellä myyjien verokohtelu on erilaista, jos maatalia myydään omille lapsille tai ulkopuoliselle.

Oman pullonkaulansa luo se, että tällä hetkellä ei ole yhteisiä maatalojen osto- ja myyntimarkkinoita, joilla ostajat ja myyjät saataisiin kohtaamaan. Kokonaan uusia tulijoita alalle voisi houkutella muun muassa

Ikäluokan %-osuus yksityishenkilöiden omistamista tiloista

Kuva 1. Viljelijäikäluokkien kehitys yksityishenkilöiden omistamilla tiloilla. Lähde: Luonnonvarakeskus.

uudet tilamallit, joissa maatalan osakkaaksi voisi ryhtyä esimerkiksi osuustoiminnan tai osaomistajuuden avulla.

- » Erilaiset maatilamallit ja niiden mahdollisuudet tulee nostaa näkyvämmiin esiin alan koulutuksessa ja neuvonnassa. Tietoa tarvitaan erityisesti sopimuskäytännöistä, lainsäädännöllisistä kysymyksistä ja rahoitusmalleista.
- » Maatilayritysten myyntiarvoa koskevat säädökset tulee uudistaa vastaamaan paremmin tilojen tuottoarvoa.
- » Verotuskäytäntöjä tulee tarkistaa sekä luopujan että jatkajan osalta omistajavaihdoksen

sujuvoittamiseksi, muun muassa lahjaverokäytännöt, myyntivoittovero ja varainsiirtovero.

- » Tulee selvittää maatalan pidon aloituksen jälkeen korotetun investointitukiajan pidentämisen mahdollisuutta nuorille yrittäjille

Suositus 4. Maatalojen rahoituskelpoisuus varmistettava

Maatalouden toimintaympäristön muutokset ja epävarmuus tulevaisuuden näkymistä ovat heijastuneet myös maatalouden rahoitusmarkkinoihin. Maatalouden heikko kannattavuus on vaikuttanut maatalojen lainanhoitokykyyn ja kestävän rahoituk-

sen vaatimukset ovat lisänneet pankkisääntelyä ja johtaneet pankkien riskipolitiikan muutoksiin.

Lisäksi investointien ja sukupolvenvaihdosten koon kasvu, maatilayritysten ja osakeyhtiöiden vakuusvaje ja sektorin ulkopuolisen sijoitus- ja riskirahoituksen puuttuminen haastaa maatalouden rahoituksen saantia. Tulevaisuudessa on kuitenkin entistäkin tärkeämpää turvata menestyvien ja taloudellisesti kestävien maatilayritysten rahoitus.

- » Maatilojen rahoituskelpoisuus tulee varmistaa edistämällä tietoisuutta sekä julkisen että pankkirahoituksen saannin muuttuvista edellytyksistä.
- » Maatalousalan asiantuntijaosaamista tulee erityisesti rahoituksessa ja riskien hallinnassa vahvistaa tilojen palvelutarpeiden täyttämiseksi.
- » Neuvonnassa tulee painottaa maatilayritysten taloudellista neuvontaa ja johtamisen kehittämistä.

Suositus 5. Maatalousyrittäjien jaksamista edistettävä ja työvoiman saatavuutta helpotettava

Uusien yrittäjien lisäksi maatalousalalla on huolehdittava myös alalla olevista yrittäjistä. Erityisesti työkyvyn ylläpitoon tulee panostaa huolehtimalla kaikista terveyden osa-alueista. Erilaiset ryhmä- ja vertaistuen muodot ovat keino edistää yrittäjien omaa hyvinvointia. Erityistä huomioita tulisi kiin-

nittää kotieläintuotannon laadukkaaseen lomituspalveluun palautumisen varmistamiseksi.

- » Lomituspalveluiden saatavuus ja laatu tulee varmistaa riittävällä rahoituksella ja toiminnan sujuvalla organisoinnilla. Myös muut palvelut, kuten eläinlääkäripalvelut tulee pitää riittävinä.
- » Maatalousalan yrittäjien hyvinvointia tuetaan ennaltaehkäisevästi tarjoamalla hyvinvointialueilla matalan kynnyksen palveluita mm. mielenterveyteen ja muuhun jaksamiseen.
- » Työvoiman saatavuus tulee turvata mahdollistamalla kausityövoiman saatavuus joustavasti ja keventämällä erityisesti ulkomaisen työvoiman saatavuuteen liittyviä lupakäytäntöjä. Erityisesti tulisi varmistaa ulkomaisen työvoiman täydennyskoulutus vastaamaan maatilayritysten tarpeita.

Suositus 6. Liiketalous maatalousalan koulutuksen keskiöön

Talous- ja johtamisosaamisen merkitys maatalousyrityksen johtamisessa on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää, kun maatalouden globaali toimintaympäristö on yhä epävakampi ja vaikeammin ennakoitavissa.

Liiketaloudellisella lähestymistavalla tulee olla maatalousalan neuvojien sekä tulevien maatalousyrittäjien koulutuksessa entistä painavam-

pi rooli. Opetuksessa tulee painottaa enemmän markkinoiden seurantaa ja ennakointia sekä verkostojen johtamista ja riskien hallintaa.

Tuotantoteknisen tiedon lisäksi maatalousyrittäjät tarvitsevat ajantasaista liiketalouden osaamista esimerkiksi johtamisesta, taloudesta sekä tiedonhankinnasta. Tulevaisuudessa rahoitusta haettaessa painoarvo kohdistuu yhä enemmän yrittäjän verkostoille, ja erityisesti oman alan opinnot ovat oiva väylä uusien suhteiden solmimiselle. Maatalousyrittäjien elinikäinen oppiminen sekä urapolkuajattelu varmistetaan vain takaamalla riittävät resurssit laadukkaaseen etä- ja lähiopetukseen.

- » Maatalousalan koulutuksen ja opetuksen resurssit turvataan ja mahdollistetaan myös opettajien oma täydennyskoulutus.
- » Oppilaitokset painottavat opetuksessa enemmän talous- ja verkosto-osaamista sekä markkinoiden seurannan avulla tapahtuvaa ennakointia, jotka ovat tärkeä osa kannattavan maatalaliiketoiminnan perustaa.
- » Maatalousalan moninaiset työnkuvat tuodaan esille opetuksessa.
- » Lähiopetuksen merkitys tunnistetaan ja sen asema turvataan etäopetuksen rinnalla.

Näin tutkimus tehtiin

- » Nuorten maatalousalalle tulon esteitä kartoitettiin aluksi kirjallisuuden perusteella. Sen pohjalta työstettiin teemat, joita käsiteltiin yhteistyössä viiden ammattikorkeakoulun kanssa viidessä työpajassa eri puolilla Suomea. Paikkakunnat olivat Mustiala, Hämeenlinna (HAMK); Seinäjoki (SeAMK), Oulu (OAMK), Iisalmi (Savonia) ja Tarvaala, Saarijärvi (JAMK).
- » Työpajojen tavoitteena oli kuulla nuorten yrittäjien ja alan opiskelijoiden näkemyksiä toimialasta ja yrittäjyydestä, ideoida keinoja ja ratkaisuja alalle tulon kynnyksen madaltamiseksi sekä tunnistaa maatilayrittäjyyden osaamistarpeita koulutuksen näkökulmasta.
- » Työpajat pidettiin syksyllä 2022, ja niihin osallistui noin 100 maatalousalan AMK-opiskelijaa, nuorta yrittäjää tai yrittäjäksi aikovaa. Iso osa opiskelijoista oli mukana kotitilansa toiminnassa, ja sukupolvenvaihdos oli näköpiirissä. Työpajat toteutettiin ohjattuina ryhmäkeskusteluina.
- » Työpajojen pohjalta muodostettiin seitsemän tavoitetilaa nuorten yrittäjien alalle pääsyn edistämiseksi. Niihin etsittiin ratkaisuja helmikuussa 2023 työpajassa, johon osallistui noin 80 hallinnon, koulutuksen, neuvonnan, tutkimuksen, edunvalvonnan, yrittäjien ja opiskelijoiden edustajaa. Työpaja organisoitiin yhteistyössä Ruokaviraston maaseutuverkostopalveluiden kanssa. Lopuksi tavoitetiloista muodostettiin kuusi suositusta.

Lähteet

SVT: Luonnonvarakeskus, Maatalous- ja puutarhayritysten rakenne.
Maa- ja metsätalousministeriö (2022), Suomen CAP-suunnitelma 2023–2027.

Rahoittajat

Maa- ja metsätalousministeriö

Policy Brief laadittiin osana Kasvupolku-hanketta ”Nuorten ja kehittävien maatilayrittäjien kasvupolut – yhteiskehittämisellä uusia malleja ja ratkaisuja johtamiseen”, jonka ovat toteuttaneet yhteistyössä Luonnonvarakeskus, Pellervon taloustutkimus, Hämeen ammattikorkeakoulu, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Oulun ammattikorkeakoulu, Savonia ammattikorkeakoulu, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, ProAgria Keskusten liitto, Faba osuuskunta ja Työtehoseura. Hanketta on rahoittanut maa- ja metsätalousministeriö. Hankkeen yhteistyötahona on ollut MTK:n maaseutunuoret.

Lisätietoja

- » Sari Forsman-Hugg, tutkimusjohtaja, sari.forsman-hugg@ptt.fi
- » Päivi Kujala, vanhempi maatalousekonomisti, paivi.kujala@ptt.fi